

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 37

ZATERDAG 16 SEPTEMBER 1933

ZOMER IN DE VELUWSCHE BOSSCHEN

<i>Redactie: Mr. P. J. A. BOOT</i>	INHOUD
ZOMER IN DE VELUWSCHÉ BOSSCHEN (ILL.) . . .	BLZ. 439
DE LYRISCHE DIEF, UIT HET TSJECHISCH VAN KAREL CAPEK	BLZ. 440—441
DAT PAARD! DOOR TRIxie	BLZ. 441, 450
HET GARDA-MEER (GEÏLL.), DOOR L. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO-HIJGERS	BLZ. 442—444
BOCCONIA JAPONICA CORDATA (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 444—445
EEN EN ANDER OVER JULES CHÉRET EN OVER HET „MUSÉE CHÉRET” TE NICE (GEÏLL.), DOOR THÉO DE VEER.	BLZ. 445—447
PENSTEMONS (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 447—448
DE CAMARGUE (GEÏLL.), DOOR PH. GROUSSOT	BLZ. 447—448

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending. Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

DE LYRISCHE DIEF

Uit het Tsjechisch van KAREL CAPEK

DIKWIJLS weet je niet, waarom beroepsmisdadigers zoo'n behoefte hebben te praten over hun bedrijf: of zij gekweld worden door hun geweten of dat hun ijdelheid hen hiertoe drijft, maar ze zouden uit hun vel springen als ze geen verhalen kunnen opdisschen over hun wapenfeiten", zei mijnheer Zach, de redacteur van een dagblad. „Volgens mijn meening zouden er heel wat minder misdrijven gebeuren, als de maatschappij ze zou negeren; zoo'n zware jongen groeit van de belangstelling die het publiek hem waardig keurt. Ik wil niet zeggen, dat de menschen alleen maar voor den roem stelen en rooven, ze doen het om het geld of uit lichtzinnigheid of onder den invloed van slechte vrienden, maar als le *désir de se voir imprimé* hen bevangt, krijgen ze last van grootheidswaanzin — hetzelfde geldt voor politici en andere menschen die aan den weg timmeren.

Het is al heel wat jaren geleden, dat ik ons voortreffelijk provinciaal weekblad, *De Bode van het Oosten*, redigeerde. Ofschoon ik in het westen van het land geboren ben, zou je niet kunnen gelooven, met wat voor ijver ik streed voor de gewestelijke belangen van Oost-Bohemen. Het is een vreedzaam en schilderachtig heuvelland met lanen van pruimenboomen en rustige beekjes; maar ik schreef iedere week van „onze stoere bergbewoners", die voor hun stukske brood bloedig moeten worstelen met de vijandige natuurkrachten en de koudhartige regeering", — och, dat schreef ik uit den grond van mijn hart; ik ben slechts twee jaren daar werkzaam geweest, maar in die twee jaren heb ik den bewoners de overtuiging gesuggereerd, dat zij stoere bergbewoners waren, dat hun leven hard en heroïsch was, dat hun land, weliswaar arm was, maar vervuld van de sombere schoonheid der hooge bergen — volgens mijn meening is het voor een journalist het toppunt van prestatie, wanneer hij er in slaagt, Oost-Bohemen in een soort Noorwegen om te tooveren. Hieruit zie je, hoe machtig de pen van een journalist is.

Je begrijpt, dat een redacteur van een provinciaal blaadje in het bijzonder moet letten op het plaatselijk nieuws. Eens vroeg de commissaris van politie mij te spreken en hij vertelde: „Vannacht heeft een boef in de kruidenierszaak van Vasata ingebroken, maar wat zegt u daar nou van, mijnheer, die schoolje heeft in den winkel een gedicht geschreven en het op de toonbank laten liggen; is dat geen verregaande brutaliteit?"

Laat u mij dat gedicht eens zien, zei ik haastig, dat zal wat voor *De Bode* zijn: u zult zien, dat wij, geholpen door de pers, op het spoor van dien spitsboef zullen komen. Bovendien, stelt u zich eens voor, wat een sensatie dit zal zijn voor onze stad en voor de heele provincie!

Kortom, na veel over en weer praten heb ik het gedicht

gekregen en het in *De Bode van het Oosten* gepubliceerd. Voor zoover ik het mij nog herinner, zal ik het u laten hooren; het was ongeveer zóó:

Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven.
Acht en negen.
Tien, elf, twaalf slaat den klok
Dit is den stonde voor den dief.
Toen ik hier den deur stond te forceeren.
Hoorde ik iemand op den straat marcheeren:
Een dief voelt dan hangen angst
De voetstappen kwamen hierlangs.
Als een mensch, in den duisternis verloren.
Het kloppen van zijn hart zit te hooren.
Dat hart is zoo rampzalig als ikke.
Mijne moeder zit om mijn te snikken.
Wijnigen hebben op geluk te hopen.
Ik ben hier eenzaam en hoor een muis loopen.
De muis en ik zijn beiden dieven:
Ik gaf haar brood om haar te believen.
De muis wilde zich niet laten zien.
De muis hield zich schuil voor mijn:
Een dief kan soms bang voor een anderen dief zijn.

En zoo ging het verder. Het eindigde aldus:

Ik zou mijn lied nog langer kunnen maken.
Maar mijn kaarsje begint op te raken.

Ik heb toen dit gedicht geplaatst met een uitvoerige verhandeling over de kunstwaarde en de psychologie; ik vestigde de aandacht op den balladenstijl en wees vol clementie op de teedere snaren in de ziel van dezen langvinger. In zijn soort was het een sensatie: de pers van andere gewesten en van andere provinciestedjes beweerde, dat het een nietszeggende mystificatie was; andere rivalen uit Oost-Bohemen kretten het uit voor plagiaat, voor een stuntelige vertaling uit het Engelsch en meer van dien aard. Maar in het heetst van mijn polemiek voor onzen dichterlijken dief, kwam de commissaris van politie bij mij met de boodschap: „Mijnheer de redacteur, dat moet nu eens uit zijn met uw vermaledijden dief, verbeeld u, deze week heeft hij al weer in twee woonhuizen en in één winkel ingebroken en op de plaats van het misdrijf telkens een lang gedicht achtergelaten!"

Dat doet mij plezier, zei ik, dan zullen we het publiceeren! „Wel zeker," bromde de commissaris. „Mijnheer, dat staat gelijk met het uitlokken van misdrijven! Die kerel stelt immers alleen uit litteraire eerezucht! U moet er een stokje voor steken, verstaat u? Wanneer u schrijft, dat die gedichten geen duit waard zijn, dat de vorm of de stemming of ik weet niet wat verkeerd is, dan zou ik denken, dat deze boef het stelen laat."

Hm, zei ik, dat kunnen wij nu niet meer schrijven, als wij hem tevoren geprezen hebben, maar weet u wát, we zullen die gedichten niet meer laten drukken, dat is even goed.

Welnu, in de volgende veertien dagen werden vijf nieuwe diefstallen gemeld met toepasselijke gedichten, maar *De Bode van het Oosten* zweeg als het graf. Ik was alleen maar bang, dat onze dief uit gekwetste ijdelheid naar het westen of het zuiden zou verhuizen en aldaar de kolommen van de plaatselijke bladen zou vullen; verbeeld je, wat zouden die er mee geuren! Dit stilzwijgen bracht den dief blijkbaar van streek; ongeveer drie weken hadden wij rust, maar toen werden de diefstallen weer herhaald, doch met dit verschil, dat de bijbehorende gedichten rechtstreeks per post naar de redactie werden gezonden. Maar *De Bode van het Oosten* bleef doof; eensdeels omdat hij zich niet wilde brouilleeren met de autoriteiten, andersdeels omdat de gedichten steeds zwakker en zwakker werden: de auteur verviel in herhalingen, bedacht allerlei romantische frazen en klinkklank, kortom, hij gedroeg zich als een heusche schrijver.

Eens op een nacht kwam ik van de herberg thuis, ik was zoo verkouden als een snip en ik streek een lucifer af om de petroleumlamp op te steken. Op hetzelfde oogenblik blies iemand achter mijn rug de lucifer uit.

„Steek geen licht op," sprak een sombere stem...Ik ben het."

Zoo, wat wilt u dan?
„Ik kom u vragen," zei de sombere stem. „hoe het met die gedichten staat."

Beste man, zei ik — ik wist nog steeds niet waar het om ging — de redactie is nu immers gesloten. Komt u morgen om elf uur terug.

„Dan laat u mij oppakken," zei de stem sarcastisch. „Niks

hoor. Waarom laat u mijn gedichten niet meer drukken?"

Eerst toen begreep ik, dat het onze dief was. Dat kan ik in twee woorden niet zeggen, antwoordde ik. Gaat u zitten, beste jongen. Om u de waarheid te zeggen, ik kan uw gedichten niet plaatsen, omdat ze niets waard zijn. Zoo is het en anders niet.

„Ik dacht nog wel,” zei de stem verdrietig, „alsdat . . . alsdat ze niet minder waren dan de eerste.”

Het eerste was niet kwaad, zei ik kritisch. Er sprak oprecht gevoel uit, begrijpt u? Het had intuïtieve frischheid, het was spontaan en doorleefd, het had stemming, het had alles, maar die latere waren rommel.

„Maar ik heb ze ommers net zoo geschreven als de eerste!” jammerde de dief.

Dat is juist de fout, zei ik onvermurwbaar. U heeft louter uw eigen woorden herhaald. Er stond weer, dat u buiten voetstappen hoorde —

„Maar dat was toch waar,” verdedigde hij zich. „Mijnheer de redacteur, als je steelt, moet je je ooren spitsen, of je daarbuiten geen voetstappen hoort!”

En weer had u het over die muus, ging ik voort.

„Over die muus,” zei de stem beduusd. „Waar je komt, zijn muizen! Maar ik heb er alleen in drie gedichten over geschreven —”

Kort en goed, onderbrak ik hem, uw verzen werden zinledig en bombastisch maakwerk. Zonder originaliteit, zonder inspiratie, zonder nieuwe gevoelens. Vriendlief, dat gaat niet. Een dichter mag zichzelf niet herhalen.

De stem zweeg een wijle. „Mijnheer de redacteur,” zei hij weer, „het is toch allemaal één toet mem! Probeert u gerust maar te stelen, dan zult u zien, dat de eene diefstal op de andere diefstal lijkt als twee druppels water. Dat's een lastig geval.”

Zeg dat wèl, zei ik. U moest eens uit een ander vaatje tappen.

„Als ik eens in een kerk ging werken,” opperde de stem. „Of op een kerkhof.”

Ik schudde energiek het hoofd. Daar schiet u niets mee op, zei ik. Beste man, de stof is bijzaak, maar de innerlijke ervaringen zijn hoofdzaak. Ik vind, dat er in uw verzen een conflict ontbreekt. Het is aldoor een uiterlijke beschrijving van een gewone diefstal — U moest eens een innerlijk motief te berde brengen. Bijvoorbeeld gewetenswroeging.

De man dacht even na. „U bedoelt, alsdat het geweten je plaagt?” — zei hij weifelend. „Geloof u, alsdat de gedichten dan beter zullen worden?”

„Dat spreekt van zelf, riep ik uit. Kameraad, hierdoor krijgen ze pas psychologische diepte en verinnerlijking!”

„Ik zal het probeeren,” zei de stem nadenkend. „Alleen geloof ik niet, dat ik zoo kan stelen. Een mensch verliest dan zijn vaste hand, snapt u? En als een mensch geen vaste hand heeft, dan is-ie er gloeiend bij.”

En wat dan nòg! riep ik uit. Beste man, wat hindert het, als ze u snappen? Denk eens na, wat voor gedichten u zoudt schrijven in carcere et catenis! Ik kan u een gedicht laten hooren uit een gevangenis, waar u weg van bent!

„En heeft het in de krant gestaan?” vroeg de stem ademloos. Beste jongen, het is een van de beroemdste gedichten op de wereld. Maak eens licht, dan zal ik het u voorlezen.

Mijn bezoeker streek een lucifer af en stak de lamp op. Het bleek een jongmensch te zijn met een flets gezicht vol pikkels, het gewone type van een dief of een dichter. Als u even wacht, zal ik het halen. En ik haalde een vertaling te voorschijn van Oscar Wilde's *Ballad of Reading Gaol*. Die was toen in de mode.

Nooit van mijn leven heb ik met zooveel gevoel gereciteerd, als toen die ballade, namelijk de verzen: Want iedereen doodt wat hij bemint. — Mijn bezoeker had geen oog van mij afgewend, en toen er sprake was van den man die naar de galg ging, bedekte hij zijn gezicht en begon te snikken.

Toen ik het uit had, was het doodstil. Ik wilde de plechtigheid van dit moment niet storen. Ik opende het venster en zei: De kortste weg is hier over de schutting. Goeden nacht. — En ik blies de lamp uit.

„Goeden nacht,” sprak de ontroerde stem in de duisternis, „ik zal het ook zoo eens probeeren. Ik dank u beleefd.” — „Daarna verdween hij als een dief in den nacht; het was een handige vent.

Twee dagen later werd hij gesnapt in een winkel, waar hij had ingebroken. Hij zat daar in de kassa met een vel papier

vóór zich en beet op het eind van een potlood. Op het papier stonden slechts de woorden:

En iedereen steelt als hij bemint verder niets; hoogstwaarschijnlijk een vrije navolging van de *Ballad of Reading Gaol*.

Onze dief kreeg anderhalf jaar gevangenis wegens het herhaalde misdrijf van inbreken. Na een maand of wat stuurde hij mij een heel schrift met gedichten. Het was in één woord ontzettend: een vochtige, onderaardsche cel, tralies, rammelende ketenen aan de voeten, beschimmeld brood, terechtstellingen en wat dies meer zij; ik huiverde van de vreeselijke toestanden die in deze gevangenis moesten heerschen. Een journalist heeft overal toegang, ik heb dus moeite gedaan, dat de directeur van de gevangenis mij toestemming verleende om zijn inrichting te bezichtigen. Het bleek een zeer behoorlijke, humane en moderne gevangenis te zijn; en onzen dief trof ik juist terwijl hij een pannetje linzen nuttigde.

Hoe is het, vroeg ik hem, waar zijn uw rammelende ketenen, zooals in uw gedichten staat?

Onze dief kreeg een kleur als vuur en keek den directeur wanhopig aan. „Mijnheer de redacteur,” hakkelde hij, „over den toestand zooals hij hier is, kun je geen gedichten schrijven! Dat gáát niet, ziet u.”

Maar hebt u niets te klagen? vroeg ik hem.

„Verder heb ik niets te klagen,” bromde hij verlegen. „Alleen heb je hier niets om over te schrijven.”

Sinds dien tijd heeft hij mij geen bladvulling meer geleverd. Niet voor de rubriek *Rechtzaken* en ook niet voor de rubriek *Kunst en Letteren*.

DAT PAARD!

DOOR TRIXIE

DAAR zijn geloof ik niet veel woorden, die met zooveel verschil van intonatie uitgesproken kunnen worden. De oneindige variëteiten die ik er althans van gehoord heb! Boekdeelen spreken ze. ☞ Laat ik beginnen met te zeggen, dat de kwalificatie „dàt paard” met al de verschillen en nuances van nadruk en beteekenis in onzen stal hoofdzakelijk van toepassing zijn op *Cyrano*. Worden ze met een andere bedoeling gebruikt, dan geschiedt dat zonder eenigen nadruk, met gelijken klemtoon of liever gebrek aan klemtoon op beide woorden. Bijvoorbeeld, als iemand passeeren wil en er staat hem een paard in den weg: „Toe, zet dat paard even uit den weg. Dank je”. ☞ Maar met *Cyrano* is het anders. Hij is „dàt paard” in alle mogelijke beteekenissen. Het begon al toen hij pas in den stal kwam. Hij was er twee dagen, toen ik hem voor het eerst zag en het was le coup de foudre. Van mijn kant tenminste. „Wat ben jij een beauty”, zei ik waardeerend en ik herhaalde die opmerking tegen een pikeur, die er bij stond. ☞ „Ja, dàt paard”, repliceerde die met een gezicht als een orakel van *Delphi* en daardoor geprikkeld verduidelijkte ik mijn verklaring door er aan toe te voegen: het is een schat! Waarop hij verontwaardigd riep: Wat! Dàt paard? ☞ Eerlijkheidshalve moet ik er bij voegen, dat *Cyrano* als repliek op mijn bewering, dat hij een beauty was, onmiddellijk naar me hapte. En meenens! Heelemaal niet uit speelschheid, zooals hij later geleerd heeft te doen. Of als een soort liefkoozing, dat een nog latere fase is geworden. Wanneer ik bij hem sta kan hij op eens met zijn lippen mijn hand pakken en voorzichtig en zacht even mijn pink beknagen: je kunt toch niet weten of het misschien een worteltje zou kunnen zijn! Maar het is natuurlijk ook mogelijk van niet en dus moet er voorzichtig geprobeerd worden. Soms hapt hij ook nog wel, wanneer hij jaloersch is en dan is het even een waarschuwing: Pas op! Niet te veel notitie van anderen nemen, hoor! Ik kom in de eerste plaats! Ook dan is hij nog voorzichtig en hij bijt nooit door, houdt nooit vast, grijpt bij voorkeur ergens in je jas met een intuïtieve zekerheid. Toen was het echter nog anders. Hij beet om te bijten. Uit wantrouwen, uit overspannenheid, uit neteligheid. Niet omdat hij werkelijk kwaadaardig was, daarvan ben ik van het begin af overtuigd geweest en die overtuiging heeft me waarschijnlijk zijn vriendschap veroverd. ☞ Een dag of drie na die eerste ontmoeting zou ik hem dan eens rijden. „Dàt paard?” werd er gevraagd, met afkeuring, verontwaardiging en verwijt.

(Slot op bladz 450)

PANORAMA VAN RIVA AAN HET GARDA-MEER

HET GARDA-MEER

DOOR L. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO-HIJGERS

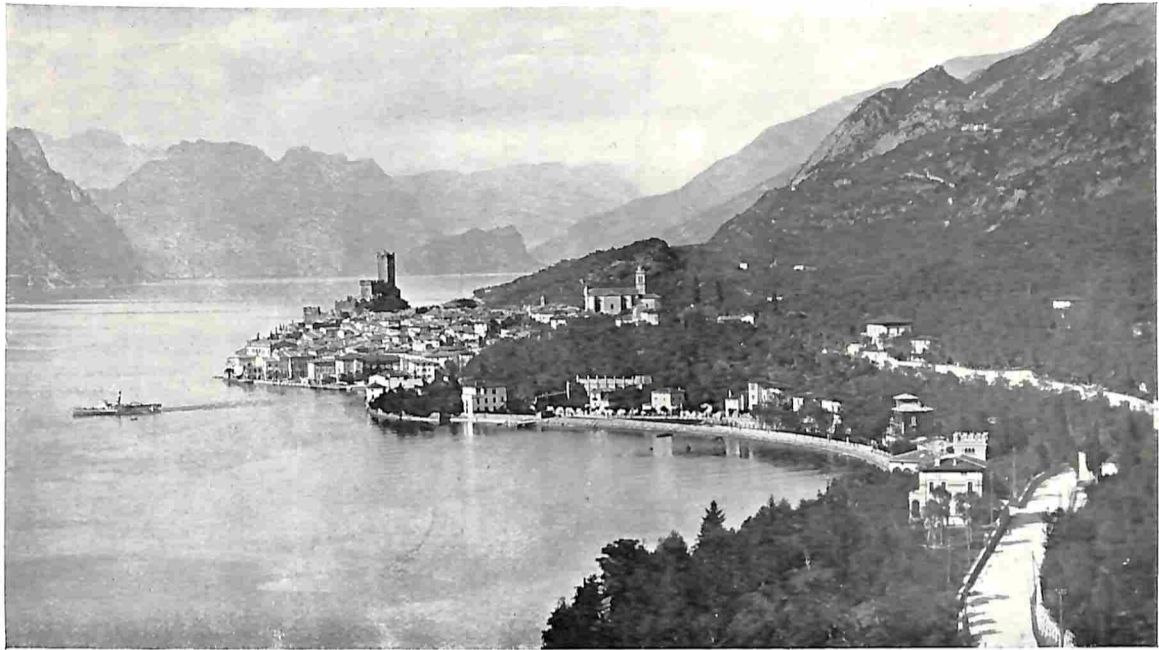
HAD Goethe reeds in zijn „Italienische Reise” van de streek rondom het meer van Garda getuigd: „Keine Worte drücken die Anmut aus dieser Gegend. deren Herrlichkeit mich recht im Herzen erquickt hat”, een driekwart eeuw later schreef George Sand in haar „Histoire de ma vie”: „Je vis tous les grands lacs, dont le plus beau est à mon sens le lac de Garde”. Het zou echter nog jaren duren eer ook het Lago di Garda een lievelingsoord van toeristen werd. Eigenlijk is het, zeker hier in Nederland, ook nu nog veel minder bekend dan de drie andere Noord-Italiaansche meren, waar vele landgenooten vooral in het voor- en najaar van de mooie natuur en het heerlijke klimaat herhaaldelijk gaan genieten. ☼ Het Gardameer strekt zich uit van Riva tot Peschiera, waar het den Mincio vormt, een zijrivier van de Po. Het water is van eene prachtig blauwe kleur en zoo kristalhelder als van geen enkel ander Alpenmeer. Het zuidelijk deel is breed en vooral de Oostelijke oever heeft een lieflijk aanzien, terwijl aan den Westkant groene heuvels afwisselen met naar voren schietende kale rotsen. Het noorderlijk deel van Gargnano tot Riva is nauw en doet denken aan een romantisch bergmeer, door hooge rotsen omsloten, waarvan sommige bijna loodrecht uit het water opstijgen. Het is er ook minder warm dan in het zuidelijk deel, waarvan vooral de zoogenaamde Riviera, de streek van Salò tot Gargnano, ook tot een verblijf in den winter aanlokt. Met de Italiaansche Riviera in de buurt van Genua zijn hier de mildste winters van Noord-Italië en hoe bij stormen uit het Noorden de golven van het meer ook kunnen spoken, in de bocht van Salò, waaraan ook Gardone Riviera ligt, met Riva de door toeristen meest bezochte plaats dezer streek, ziet men de witte koppen slechts in de yerte. Gardone is gewoonlijk wind- en stofvrij en mag het er in den winter, die van December tot Maart duurt, al eens sneeuwen, langer dan een etmaal blijft deze niet liggen¹⁾. Toen wij het voor het eerst bezochten, in December uit Beatenberg gevlucht voor sneeuwstormen, welke de wegen daar onbegaanbaar maakten, werden wij hier verkwikt door eene heerlijk warme zon, waardoor het terras voor het Grand Hôtel een aangenaam zitje was aan het

1) Gardone is te bereiken over Desenzano, dat aan de lijn Milaan-Venetië ligt. Men kan dan de boot nemen en vaart 2½ uur over het zuidelijk deel van het meer of bereikt het per auto in 30 minuten. Het ligt per ¼ auto twee uur van Trento en 1½ uur van Rovereto. Het is per auto 1 uur van Verona en ruim ½ uur van Brescia.

blauwe bijna onbewegelijke water van het meer, met het prachtige uitzicht op het groene Isola Garda vóór ons, met rechts een paar vooruitstekende kale rotsen en links de machtige, met sneeuwbedekte breede rug van den ruim 2200 M hoogen Monte Baldo, terwijl in onze nabijheid in den tuin voor het hôtel een boom vol rijpe mandarijnen tot plukken zou verleiden. ☼ De flora in deze streek is rijk en afwisselend. De groote olijventuinen, welke op de bergen tot 300 M. hoogte worden aangetroffen, geven dezen ook in wintertijd een groen aanzien. Overal vindt men in het wild allerlei soort van bloemen en terwijl wij 's morgens waren thuis gebleven, omdat het sneeuwde, plukten wij 's middags op onze wandeling scabiosa en maakten een Kerstmisbouquet van alpenviooltjes. Aan de prachtige tuinen bij de vele villa's, zoowel beneden aan het meer als op de hellingen der bergen, verleenen de altijd groene loofboomen, waaronder cypressen, coniferen en camellia's, het karakter van een zuidelijken plantengroei. Eeuwen lang heeft de bevolking langs het Gardameer geleefd van olijven- en citroenteelt. Op primitieve wijze werden de citroenen, die gevoelig zijn voor de minste koude, tegen vorst beveiligd. Tot voor kort zag men van Gargnano tot Limone, welk dorp zijn naam aan deze vrucht ontleent, zelfs op steile rotsen eene bijna onafgebroken reeks van groote schuren van steen en hout, waarin vakken gemaakt waren en in elk vak een citroenboom stond, met voorwand en dak gemakkelijk afneembaar, zoodat direct volop van zonnewarmte geprofiteerd kon worden. Bij ons laatste bezoek stonden vele van die schuren ledig. De strenge winter van 1928—1929 had zoovele slachtoffers gemaakt, dat men nu de citroenen voornamelijk onderbrengt in groote kassen, welke verwarmd kunnen worden. Hoewel de Gardacitroenen buitengewoon groot en sappig zijn, is Sicilië zulk een concurrent geworden, dat deze teelt hier op reis van afwisseling houden, is Gardone eene geschikte verblijfplaats, daar men van hieruit zoowel mooie kleine als groote wandelingen te kust en te keur kan maken, eenige keeren per dag de stoomboot aanlegt voor vaarten op het meer en de onlangs voltooide schitterend aangelegde autowegen langs beide oevers gelegenheid bieden tot het afleggen van groote afstanden zoowel in mooie natuur als naar Verona, Milaan en plaatsen in de Povlakte vol kunsthistorische herinneringen en monumenten. Die autowegen zijn ware kunstwerken. Bij onze herhaaldelijke bezoeken hebben wij den

aanleg van het begin af tot een prachtig geheel zien groeien; met verbazing dikwijls het gevaarlijke werk van die bij uitstek bekwame Italiaansche wegebouwers bewonderd en na voltooiing genoten van den telkens anderen, verrassenden blik op het meer en den Monte Baldo, zoowel op de geheel open gedeelten van den weg als door de groote vensters, welke in de vele Kilometers lange tunnels tusschen Gardano en Riva uitgehouwen zijn. Betreurd hebben wij, dat het grootste gedeelte van die eenig mooie en sombere cypressenlaan tusschen Garda en Santa Vigilio ten offer is gevallen aan de verbetering van het verkeer. Maar ook nu nog is een tochtje met een motorbootje van Gardone langs Isola Garda naar dat

aardige haventje Garda met eene wandeling naar S. Vigilio een interessant uitstapje. Men beweert, dat de sombere cypressen en het schilderachtige plekje van S. Vigilio den schilder Böcklin hebben geïnspireerd tot zijn beroemde Toteninsel. ☼ Ook een boottocht naar het schiereiland Sirmione met het kasteel uit lang vervlogen tijden, dat nu gerestaureerd is en aan het andere gedeelte met de overblijfselen van een burcht uit den tijd der Romeinen, met nog kerkers en gewelven onder den grond, badkamers met afvoerkanalen naar het meer en waar op eenigen afstand de rook zichtbaar is van de warme zwavelbron, die Sirmione tot eene veel bezochte badplaats maakt, loont de moeite. ☼ Het zou te ver voeren alle groote en kleine wandelingen en boottochten hier te vermelden. Toch willen wij de aandacht vestigen op een bootreisje van Gardone naar Riva, waarbij men langs verschillende typische dorpen vaart en het woeste noordelijke deel van het meer geheel leert kennen, waar vooral Tremosine, hoog gelegen met zijn kerktoeren als het ware vast aan de rots, een afzonderlijk bezoek waard is langs een zeer gemakkelijken breeden weg, weer zoo'n schitterend product der Italianen, onvergelyklijk mooie uitzichten op het blauwe water heel in de diepte, bijwijken tusschen twee rotsen en dan weer langs groene weiden. De boot doet dan aan de overzijde het oude Malcesine aan, waar een kasteel der Scaligers, nog in goeden staat, eene bezichtiging waard is, terwijl een wandeling van hier naar Castelletto langs den voet van de Monte Baldo zeer aan te raden is. Langs dezen oever van het meer hebben nu nog vele rijke inwoners van Verona hun buitenverblijven. Men vaart verder langs den beroemden Ponale-waterval, van Riva uit een mooie wandeling, en Riva zelf ligt schilderachtig door hooge bergen omsloten. Men kan van hieruit gemakkelijk het oude Arco bezoeken, met den interessanten Varone-waterval. Arco is bekend om zijn heerlijk klimaat, waarvan ook midden in den winter vele gasten profiteren. Men komt dan langs de geweldige Rochetta, waarin gedurende den laatsten oorlog de Oostenrijksche troepen 4½ jaar gelegerd zijn geweest. Zij hebben er vertrekken in gemaakt in verschillende verdiepingen, wat een vernuftig werk geweest moet zijn. Zoowel Riva als Arco hebben ontzettend veel te lijden gehad van beschietingen door de Italianen van den Monte Baldo af en de bombardementen der vliegtui-

MALCESINE AAN HET GARDA-MEER

gen hebben er groote verwoestingen aangericht. Deze laatste hebben wij kort na den oorlog ook aanschouwd in de buurt van de Toscolanakloof, eene wandeling, welke niemand, die deze streek bezoekt, moet vergeten. Men kan in Gardone de tram nemen tot Toscolano, waar een goede weg, deels in de rotsen uitgehouwen, door eenige tunnels en langs allerlei papierfabrieken voert naar den nauwen ingang van de kloof. Maakte eenige jaren geleden het weggetje in de kloof een griezeligen indruk, ook hier is onder het tegenwoordige bewind dit herschapen in een solide steenen pad langs de rotsen, met eene stevige leuning, die het vroegere gevaarlijke aan de wandeling ontnemt. ☼ Voor den oorlog waren de meeste vreemdelingen, die het Garda-meer bezochten, van Duitsche nationaliteit; hôtels en vele villa's waren in bezit van Duitschers. Tijdens den oorlog heeft de Staat alle bezittingen van vreemdelingen in beslag genomen, zoo ook de villa „Curgnacco" in Gardone-Riviera, welke toebehoorde aan prof. Thode, gehuwd met eene dochter van Hans von Bülow en Cosima Liszt. Na den vrede zijn langzamerhand deze bezittingen door de Italiaansche regeering verkocht of in gebruik gegeven aan personen, die zich verdienstelijk hadden gemaakt. Genoemde villa werd geschonken aan Gabriele d'Annunzio, den dichter-vlieggenier, wien op een van zijn vliegtochten door den vijand een oog is uitgeschoten en die met door hem zelf gevormde legioenen kort na den wapenstilstand het door de Italianen begeerde Fiume heeft bezet, wat hij uit vrees voor conflicten met andere mogendheden gedwongen werd weer te

AUTOWEG BIJ RIVA AAN HET GARDA-MEER

D'ANNUNZIO'S VILLA TE GARDONE

verlaten. Sedert woont hij in Gardone di Sopra. De naam van zijn villa heeft hij herdoopt in „Il Vittoriale”, heel veel terrein bijgekocht en alles omgeven met muren en poorten, die voor hem eene symbolische beteekenis hebben, doch waardoor men het huis niet meer kan naderen, want een schildwacht bewaakt trouw den ingang van het geheel, waardoor het ook aan het oog van vreemden onttrokken is. Men ontwaart slechts den mast van den vroegeren oorlogskruiser „Puglia”, waarvan de voorsteven uit Fiume overgebracht en in den tuin van zijn bezitting geplaatst is. De villa bevat vele kunstschatten, die nu alle d'Annunzio's eigendom zijn geworden en hoeveel moeite de weduwe van prof. Thode zich ook gegeven heeft om tenminste den vleugel van haar grootvader Liszt terug te krijgen, het is haar niet mogen gelukken. ☞ De beste maanden voor een verblijf in Gardone-Riviera zijn Mei en September. Tegenwoordig wordt het ook in den zomer druk bezocht en terwijl dan vroeger de meeste hôtels een paar maanden gesloten waren, is nu alles ingericht op een verblijf ook in de hitte, en komen er, evenals naar Abazzia, de kuststreek van de Adria en meren in het hartje van Oostenrijk, ook hier vele zomergasten om van baden, zwemmen en andere watersport te genieten.

Bocconia Japonica Cordata

DOOR G. KROMDIJK

DE *Bocconia japonica cordata* syn. *Macleya cordata* behoort tot de familie der Papaveraceëen en is afkomstig uit China en Japan. De *Bocconia* is reeds een oude bekende en kwam vroeger reeds veelvuldig voor. Momenteel treft men haar niet zooveel meer aan, wat we bijzonder jammer vinden, daar de plant alleszins een plaatsje waard is in den liefhebberstuin. Vergissen we ons echter niet, dan lijkt het ons toe, dat de plant in de toekomst zeker haar oude populariteit terug zal krijgen, temeer daar thans naast kleur en vorm der bloem, ook meer en meer aandacht wordt besteed aan vorm en kleur der bladeren. En het is juist dit laatste wat bij de *Bocconia* zoo opvalt. Haar bladeren zijn groot van oppervlakte, terwijl ze geheel glad, en daarbij sterk gekarteld zijn. De kleur is blauw-grijs, terwijl de stengels soms tot wit overgaan. Door haar fraaie bladkleur is ze uitstekend als borderplant te gebruiken. Door haar forschen groei voldoet ze natuurlijk het best op den achtergrond. Van Juli tot October verschijnen de lange bloemstengels, die hoog boven alles uitsteken. De bloempjes zijn langwerpige, rond van vorm, zoodat ze als kleine pluimpjes te voorschijn komen. Daar er telkens nieuwe stengels uit den grond komen, kan de bloei geruimen tijd duren. Ook als solitairplant is ze schitterend te gebruiken, goed toegepast kan men er een grootsch effect mee bereiken. De blauw-grijze bladeren steken tegen het groene gras bijzonder mooi af. Ook als snijbloem is ze wel te gebruiken, zoodat op de foto duidelijk uitkomt, liever maken we daar echter een niet te veelvuldig gebruik van, daar de bloemen op de plant heel wat langer goed blijven dan op het water. Een groot voordeel is dat de plant op elken grondslag groeit, hoewel ze natuurlijk het liefst op een flink bemesten

bodem staat, waar ze dan jaren vast kan blijven staan. Het mooist komt ze uit, als ze een plaatsje in de volle zon heeft, op een minder zonnige plek doet ze het echter ook nog heel goed. De beste planttijd lijkt ons in het vroege voorjaar, in het najaar geplant zullen er tijdens den winter nog wel enkele sneuvelen. Geheel winterhard is ze niet, al wordt dit soms beweerd; om zeker te zijn snijden we de lange stengels in het najaar af, en dekken de plant toe met een laagje turfmoel ter dikte van pl.m. 10 cm. Aldus behandeld zullen ze hier gemakkelijk den winter doorkomen. Het spreekt vanzelf, dat we de planten niet te dicht op elkaar zetten, daar ze een heelen omvang kunnen bereiken. Staan ze in den wind, dan zal men de grootste stengels van een stok moeten voorzien, men plaatst deze midden in de plant, zoodat hij niet van buitenaf is te zien, waarna men de scheuten afzonderlijk vastbindt. De vermeerdering der *Bocconia* geschiedt zeer gemakkelijk. Men kan ze zaaïen, scheuren en door uitloopers vermenigvuldigen. Het zaad komt op een zonnige plek in groote hoeveelheid aan de plant. Het scheuren

wordt echter wel het meest toegepast, wat men het best in het voorjaar kan doen. Het is evenals met de andere vaste planten: de buitenste stukken zijn het best, deze planten we dus op, en het middelste gedeelte, dat het oudste is, ruimen we op. Ten derde kan men ze door de uitloopers vermeerderen, die in

BOCCONIA JAPONICA

grooten getale aan de plant verschijnen, en die men het best in het voorjaar van de oude planten af kan steken, deze worden dan afzonderlijk verder gekweekt. Heeft men ze niet noo-

dig, dan verwijdert men ze evengoed, daar de planten anders te veel ruimte gaan beslaan. In kleine tuintjes zal het moeilijk zijn voor dezen reus een behoorlijke plek te vinden.

Een en ander over Jules Chéret en over het „Musée Chéret” te Nice

DOOR THÉO DE VEER

Il y a des artistes dont la vie privée explique toute l'oeuvre, qui en est le portrait. Il en est au contraire — et Chéret semble être de ceux-là — qui font de leur oeuvre une sorte de protestation contre leur destin humain, une évasion, un défi: ils y projettent les images de tout ce qui leur a été refusé.

CAMILLE MAUCLAIR (L'oeuvre de Jules Chéret.)

JA, dank zij het laatstelijk ten geschenke ontvangen der collecties Joseph Vitta en Maurice Fenaille, bezit het „Musée des Beaux-Arts” van Nice thans wel zonder eenigen twijfel de belangrijkste en ook stellig de mooiste verzameling werken van Chéret van gansch Europa. Een verzameling, waarin wij niet alleen de keur, de bloem van 's meesters oeuvre aantreffen, maar waarin ook, — gevolg van een langjarige en intieme vriendschap tusschen den schilder en beide genoemde collectionneurs, — een aantal van zijn meest complete studies en maquettes, en wel vooral die welke ons het duidelijkst Chéret's grootheid als technisch zoowel als imaginatief artiest doen zien, aanwezig zijn. Immers, vindt men er niet, naast zijn zoo zeldzaam schoone „Colombine, Pierrot et Polichinelle”, naast zijn magistrale „Dame au boa”, naast zijn zoo vermaarden „Pierrot” in wit, grijs en zwart, — de puurste chefs d'oeuvre van pastelkunst, — naast zijn zoo heerlijk gedurfd „Domino jaune” en naast de aquarellen voor zijn zoo beroemde affiches als:

Foto Giletta

JULES CHÉRET — „PIERROT” (PASTEL)

„L'Arc en Ciel”, „Pantomimes Lumineuses”, „Le Courier Français”, „Bal de l'Opéra”, e.a., immers vindt men er niet ook, zeg ik, een inderdaad met zorg gekozen collectie krabbels en schetsen en motieven en ontwerpen, — kostbare documenten vooral voor hen die van de genese van Chéret's zoo subliem decoratief werk, van zijn „art de féerie”, eenige studiewensen te maken? Voor-

Foto Giletta

JULES CHÉRET — „CONFIDENTIE” (PASTEL)

waar, een uiterst schoone en belangrijke verzameling is het, en het verwondert mij dan ook geenszins dat haar door de stad Nice een eereplaats in haar somptueus „Palais des Arts” werd gegeven, ja dat zij er eigenlijk wel „de” eereplaats inneemt: bestaande uit een zevental ineenlopende zalen, royaal verlichte vertrekken waarvan de hooge, openslaande ramen, toegang gevend tot een groot, wit marmer balkon, het uitzicht hebben op weelderig, exotisch groen van dadels en waaierpalm en cypressen, met er achter, onder een hemel als van turkoois, het zonnig blauw der Middellandsche zee, — een omgeving, in haar geheel in werkelijk wondere harmonie met den joyeusen aard en de gracie van Chéret's werk. Het werk van Jules Chéret . . . En zie, onwillekeurig zoeken wij

moderne” tijdgenooten niet, geloof ik! Neen, nòg is men vol bewondering over den rijkdom van zijn kleuren, over de juistheid en de gracie van zijn nerveuze teekening, over

het geniale van zijn compositie, — nòg bewonderen wij het eminent decoratieve van zijne figuren, het komieke van zijn verkleede personages, de levendigheid en het geestige hunner uitdrukking en hunner gestes.

En dan verbaast het ons niet dat gedurende meer dan vijf-en-twintig jaar de naam van dezen kunstenaar in den mond van duizenden en duizenden was, — dat industrieelen, theaterdirecties, uitgevers, e.a. indertijd om zijn creaties als het ware vochten, — dat onder prentenverzamelaars het enthousiasme voor zijn affiches zoover zelfs ging dat men zich niet ontzag ze in den nacht, door ze af te weken, van de muren en van de schuttingen te stelen. Daarbij, naast zijn groote artistieke waarde, had Chéret's werk een voor collectionneurs niet minder documentaire waarde. Een meesterlijker vertolking van het Parijsche boulevardleven dan die van Chéret, had men zich inderdaad dan ook al moeilijk kunnen wenschen. Want van het mooie, van het heerlijk-onbezorgd vroolijke

dan wel het allereerst naar zijn affiches, naar zijn zoo beroemde affiches uit het Parijs van vóór den oorlog, — naar zijn „art de la rue”. Ja, dan denken wij het allereerst wel aan zijn zoo geestige, van kleuren schitterende „gouaches”, aan — wat men zou kunnen noemen — zijn „journal illustré de la vie de Paris”. En . . . eigenlijk is dat geen wonder. Immers, heeft „het decoratief affiche” haar ontstaan niet inderdaad aan dezen kunstenaar te danken? En dan, . . . heeft Chéret daarbij zijn creatie niet aanstonds tot een — sedert door niemand nog geëvenaarden — graad van volmaaktheid weten op te voeren? Want, ook al heeft men sindsdien menig voortreffelijk affiche geteekend, — en dan denk ik, wat Frankrijk betreft, hierbij aan het werk van artiesten als: Choubrac, Willette, Forain, Grasset, Cappiello, Roedel, Léandre, — zoo mooi als die van Chéret heeft men ze toch stellig tot nog toe niet kunnen maken. Jules Chéret's grootmeesterschap op dit gebied wordt dan ook, voor zoover ik weet, door niemand een oogenblik maar betwist. Zelfs . . . door onze „hyper-

Parijs van 'n goede vijftig jaar terug. — het Parijs nog uit den tijd van Offenbach, van Gounod, van Massenet, — uit den tijd van Sardou, van Daudet, van Richepin, van Sarah Bernhardt, — uit den tijd van Manet en van Bastien-Lepage en van Steinlen, — het Parijs der fiacres, der boulevardiers, der „cocottes” en der „crevés”, — het Parijs van „Bul-lier” en van den „Moulin de la Galette”, — het Parijs nog zònder taxi en autobus en cinema, nog zònder „garçonne” en zònder Amerikanen. — ah! heeft Jules Chéret ons, door middel van penseel en bont krijt, door middel van zijn kleurige affiches, daarvan niet gedurende meer dan een kwart eeuw op de meest charmante en meest spiritueele wijze verteld? „Assez d'autres” moet Chéret eens op een dag gezegd hebben, „dépeignent les tristesses, les douleurs, les trahisons de la vie: je les connais, mais ne les veux point peindre, il y a les joies, j'ai des crayons bleus et roses pour cela”. En inderdaad, „la joie”, — de vreugd, het plezier, de uitgelatenheid, — wij zien haar door hem geteekend en geschilderd in al hare vormen, in al hare uitingen, in al hare geestelijke gracie, — wij vinden haar weergegeven op bijkans al zijn affiches, in de meeste van zijn pastellen, in al zijn muurschilderingen, en tot zelfs in zijn ontwerpen voor meubelversiering en tapisserie. „La joie”, . . . en toch hoe waarlijk bitter weinig maar heeft Chéret haar, — in het bijzonder in zijn jeugd en in den beginne van zijn schildersleven, — mogen kennen! Want op 31 Mei 1836 te Parijs uit arme ouders geboren, — zijn vader was er boekdrukkersknecht, en helaas! bijster groot waren de verdiensten niet, — vinden wij Jules reeds op zijn zevende jaar in een opvoedingsgesticht. In een triest, poover instituut nabij het Observatoire in het kwartier Saint-Jacques. Alwaar hij tot zijn dertiende jaar zou blijven, om daarna, — zoo was het plan, — of bij een tuinman, of in een ijzerwinkel in de leer te worden gedaan. Doch waar de jongen inmiddels veel liefhebberij in teekenen was begonnen aan den dag te leggen, vond men het ten slotte toch maar beter hem steendrukkersgezel te laten worden. En zoo werd de knaap dan voor een leertijd van drie jaren op een lithographisch atelier geplaatst. Op een atelier waar echter, zooals hem al spoedig bleek, het lithographisch werk

helaas uit niet anders bestond dan uit het teekenen van prospectussen, kleine affiches, briefhoofden, huwelijksaankondigingen, enz. Zoodat daar eigenlijk van „iets leeren” niet heel veel sprake kon zijn. Nochtans, het weinigbeduidende en al spoedig wanhopig saai van zulk werk deden er hem den moed geenszins verliezen. Integendeel, vaak waren zij er hem een aansporing nog om te probeeren zich zoo veel mogelijk te ontwikkelen en om te trachten vooruit te komen. En zoo kon men hem dan ook al weldra zijn vrije Zondagen geregeld in de zalen van het „musée du Louvre” zien doorbrengen, alwaar hij ijverig en nauwgezet studies begon te maken. Studies, waarvan die van het werk van Rubens en van dat van Watteau hem wel het méést aantrokken. Dús kwam de jonge „apprenti” dan al gauw zoover dat hij tot den avondcursus van de „École nationale de dessin” (de tegenwoordige „École des Arts Décoratifs”) kon worden toegelaten. Waar hij het geluk had onder de leiding van een uitstekenden teekenmeester te komen. Met dat gevolg dat hem, toen de drie leerjaren op zijn atelier ten einde waren, een plaats als lithograaf op een drukkerij van godsdienstige prenten werd aangeboden. Doch helaas, ook hier miste het werk alle aantrekkelijkheid voor den artistiek aangelegden jongen! Zoodat hij er betrekkelijk kort dan ook maar bleef. — om nu

voortaan dan eens op dit atelier, dan weer op een ander, gedurende eenigen tijd als teekenaar werkzaam te zijn. Evenwel, zonder maar ergens dat te vinden wat hij wenschte, zonder maar ergens dat te kunnen uitvoeren waarvan hij droomde. Dit duurde zoo een tweetal jaren ongeveer: jaren, waarin de toekomst hem menigmaal uiterst somber en onzeker toescheen. Tot . . . hij op een dag, den raad van een zijner vrienden opvolgend, het stoute besluit nam naar Engeland te vertrekken om daar zijn geluk te beproeven. Londen, o! zonder eenigen twijfel zou in Londen een meer artistiek werk voor hem te vinden zijn! Arme Chéret! . . . arme dromer! . . . Want zie, hoe hij er ook zocht, welke moeite hij er ook deed, al evenmin als in Parijs vond hij in de Engelsche hoofdstad werkelijk iets naar zijn zin. Na er zes maanden tot vervelens toe niet anders dan meubels voor een catalogus voor Maple

Foto Giletta

JULES CHÉRET — „LE CHEVALIER ERRANT” (STUDIE IN PASTEL VOOR EEN MUURSCHILDING IN HET STADHUIS VAN PARIJS)

Foto Giletta

JULES CHÉRET — „DE DANS” (WANDTAPIJT)

gedaan. Doch waar de jongen inmiddels veel liefhebberij in teekenen was begonnen aan den dag te leggen, vond men het ten slotte toch maar beter hem steendrukkersgezel te laten worden. En zoo werd de knaap dan voor een leertijd van drie jaren op een lithographisch atelier geplaatst. Op een atelier waar echter, zooals hem al spoedig bleek, het lithographisch werk

te hebben geteekend, ging de jonge lithograaf dan ook, — ontmoedigd en verarmd, — maar weer naar zijn geboorteland terug. Alwaar hij, eenmaal in Parijs, . . . neen! tòch den strijd nog weer niet opgaf. Want na met een van zijn broers, met den lateren beeldhouwer en decorateur Joseph Chéret, er ergens een kleine mansarde te hebben gehuurd, — een armzalig, triest zolderkamertje met maar één bed, zoodat om beurt een der beide broers er 's nachts op den harden houten vloer moest slapen, — begon hij al dra, na afloop van zijn dagelijksch werk op een drukkerij, zich vol ijver toe te leggen op het ontwerpen van kleine reclamebiljetten in kleur, en van vignetten met figuur, bedoeld voor den handel, de industrie, en het theater. Doch helaas, zonder ook daarvan al weer veel genot te mogen beleven. Men vond zijn werk nu eenmaal te fantastisch, nu eenmaal te veel afwijkend van het conventioneele. En zoo zag hij het dan ook wel bijkans overal geweigerd. Tot . . . hij op een — gelukkigen — dag van het jaar 1858 door een van zijn vrienden met Offenbach in kennis kwam, die toevalligerwijs op dat moment een teekenaar zocht die, ter gelegenheid van de eerste opvoering van zijn operette „Orphée aux Enfers”, een reclamebiljet voor hem zou willen maken. Dàs ontwierp Jules Chéret dan voor deze première zijn eerste groote affiche-in-kleuren, — hier: in een rijk groen en zwart, — het allereerste zijner weldra zoo beroemde theater-affiches; een affiche dat, na bij Lemercier in Parijs met zorg te zijn uitgevoerd, werkelijk buitengewoon voldeed en dan ook, — tot zelfs door een eminent artiest als Gavarni in die dagen, — ten zeerste werd geprezen. Een succes, dat evenwel in den eerstkomenden tijd geen verdere opdrachten tengevolge mocht hebben, zoodat de jonge Chéret vooralsnog wel met het lithographeeren van over 't algemeen banale en onartistieke dingen door moest gaan. (Slot volgt)

PENSTEMONS

DOOR G. KROMDIJK

DE Penstemons, die we ongetwijfeld tot de dankbare tuinplanten kunnen rekenen, behoren tot de familie der Helmkruiden of Scrophulariaceën. Dit dankbare gewas treffen we nog veel te weinig in de particuliere tuinen aan en het is daarom, dat we er hier een lans voor breken, mogelijk dat het dan wat meer wordt aangeplant. De oorspronkelijke soort Penstemon Hartwegi werd omstreeks 1836 in Engeland in cultuur genomen. Omstreeks 1851 waren reeds verschillende soorten in den handel, waaruit men later talrijke fraaie hybriden won. De bloemen der Penstemons doen veel aan de bekende Digitalis of Vingerhoedskruid denken en leenen zich bijzonder voor borderplanting; ook op den veengrond van een heestergroep voldoen ze goed. Buitengewoon fraai is ze echter als perkplant, en het mag een wonding heeten, dat we haar als zoodanig niet wat meer aantreffen. Een andere goede eigenschap is de houdbaarheid der bloemen op water, zoodat ze naast tuinplant ook als snijbloem is te gebruiken. De foto geeft daar een duidelijk beeld van. De vermeerdering der Penstemons geschiedt èn door zaaien èn door stekken. Wenscht men de fraaie gemengde grootbloemige soorten, dan kan men dit bereiken door te zaaien. Het zaad wordt tegen April in een koud bakje gebracht, waarna de zaailingen eenmaal verspeend en dan in kleine potjes gezet. Tegen half Mei kunnen de plantjes op de bestemde plaats worden uitgepoot. Beschikt men over geen bakje, dan doet men beter een aantal jonge plantjes van den kweker te koopen, iedere flinke kweker zal ze u kunnen leveren. Wil men zelf zaaien, dan neme men eens een proef met de P. hybr. grandiflorus, deze heeft zeer groote bloemen, terwijl de kleurverscheidenheid zeer groot is. Vroeg in den zomer beginnen ze reeds te bloeien, wat ze tot laat in den herfst toe volhouden. Heeft men er een of andere bijzonder mooie kleur bij, dan kan men die plant door stekken vermeerderen. Men steekt de kleine zij-

PENSTEMONS

scheutjes in September in een koud bakje, waar ze heel gemakkelijk wortelen. ze moeten ook in Juli—Augustus vorstvrij worden gehouden. Men kan ook in Juli—Augustus zaaien en de kleine plantjes tijdens den winter in hetzelfde bakje overhouden, deze planten bloeien dan reeds in den voorzomer. Men heeft ook nog een groot aantal soorten die men tot de z.g. vaste planten rekent. De meeste hiervan bevriezen echter bij strenge winters buiten, zoodat men beter doet de planten in het najaar sterk terug te snijden en deze in den kouden bak, of onder een flinke laag turfmoel min of meer vorstvrij den winter door te brengen. De zekerste wijze is echter om van deze soorten in het najaar een aantal stekken te steken, wat dan ook vrij algemeen wordt aangepast. Men zet een 10-tal stekken in een gewonen Geraniumpot, dien we met zandige bladaarde vullen, tijdens den winter als boven vorstvrij in den kouden bak bewaren. In het voorjaar komt dan elk stekje afzonderlijk in een potje. Heel goede soorten zijn o.a.: P. hybrides Southgate Gem, met groote klokvormige roode bloemen en witte keel; P. Newbury Gem, is karmijnscharlaken zonder witte vlek. Schitterend mooi is de nog nieuwe P. hybrides White Duchess met groote, zuiver witte bloemen. Ook is men er in geslaagd thans een bijzonder fraaie blauwe variëteit te winnen, die over enkele jaren wel

EEN GARDIAN UIT DE CAMARGUE
(Bij het artikel op blz. 448)

DE FLAMINGO'S GEVEN EEN AFRIKAANSCH DÉCOR AAN DE CAMARGUE

in den handel zal komen. Vele andere soorten zouden wij nog kunnen noemen, doch we meenen het thans hierbij te moeten laten. We willen alleen nog opmerken dat de Penstemons liefst in de volle zon staan, en op een zwaren, goed bemesten^v grond het best groeien en bloeien.

DE CAMARGUE¹⁾

DOOR PH. GROUSSOT

HET wordt voor den natuurliefhebber steeds moeilijker, om te midden der voortschrijdende cultuur de plek te vinden, waar de flora en fauna nog in hun ongerepten natuurstaat zijn, waar nog de schoonheid der natuur regeert, zooals deze zich eeuwen geleden over veel grootere gebieden uitstreckte. En ware het niet, dat tijdig van hoogerhand of door machtige vereenigingen werd ingegrepen, ook de kleine, ons nog resteerende gebieden zouden spoedig verdwenen zijn. ☼ Zulk een stuk natuur vindt men nog in het Zuiden van Frankrijk, niet ver van Marseille, nl. de Camargue, de Rhône-delta. ☼ De Camargue is een kantwerk van poelen en lagunen, dat de Rhône met zijn vele levendige vertakkingen onvermoeid weeft van de moleculen, medegesleurd uit de Alpen, uit de „Faucille”, zoodat uit het „Plateau Central”. De Camargue vormt als het

1) Zie ook de afbeelding op de voorgaande bladz.

Foto Jan P. Stribos

DE CAMARGUE. HET WATERBOSCH AAN DE RHÔNE-OEVERS, WAAR DE ZILVERREIGERS EN KWAKKEN BROEDEN

ware het slagveld tusschen dezen stroom en de zee. De vele historische vondsten en ruïnes, die het „Etang Vaccarès” in den zomer vaak blootlegt, geven duidelijk te kennen, dat de Camargue eens een belangrijk steunpunt van het Romeinsche Rijk vormde, een proviandeeringsplaats van de legers van Marius. Toen bestond deze streek nog uit uitgestrekte, dichte olmenbosschen, die Caesar dienden tot het bouwen van een vloot, waarmede Marseille werd bedwongen. Toen was de Camargue gemiddeld vier meter hooger dan thans, doch in den loop der eeuwen daalde de grond, ontstonden verschuivingen, ondergelopen gedeelten, als gevolg van de werking der zee, totdat de Rhône, door toewinning van den watertoevloed, een overwinning op de zee behaalde, een overwinning die deze geologische beweging nog interessanter maakte. De sterke Rhône-stroom bedekte een groot deel van het land met slib, zoodat een delta ontstond die herinnert aan die van de Nijl. Dijken en kanalen hebben in lateren tijd veel gewijzigd, hebben van zekere deelen vruchtbare dreven gemaakt, waar de wijnstok den edelsten wijn levert, vooral ten noorden van het „Etang Vaccarès”, waar de bodem tot op een juiste diepte een gewenschte vochtigheid bezit. ☼ Doch daar, waar rivier en zee in eeuwigen strijd zijn gewikkeld, is de Camargue nog onderworpen aan de onbedwingbare krachten der natuur, herinnert de aarde nog aan de periode van haar chaotischen toestand, kan men zich nog een indruk vormen van den tijd, dat hier de machtige voorwereldlijke hagedissen hun geweldige staarten door het slijk sleepten, van welker enorme geraamten de blauwachtige leem nog vele overblijfselen bevat. ☼ De wolken-formaties van de Camargue zijn imponeerend en inspireeren den kunstenaar van het palet niet minder, dan de machtige wolkgevaarten onzer lage noordelijke stranden. De zonsondergang tooverft aan den horizon dat ondefinieerbare, dat majestueuze, wat den mensch tot stil, diep nadenken stemt. Hier vindt hij de immense bekoring der grootsche natuur, der atmosferische machten, die zich het schoonst ontwikkelen daar, waar de strijd der natuur, der elementen zijn eeuwigdurende wisselwerking uitoefent. ☼ Voor het wild vormt de Camargue een paradijs. Ongeveer twintigduizend HA. water, dat nooit bevroest,

bevolkt met allerlei schelpdieren, garnalen en aalsoorten, omzoomd door zoutminnende gewassen, in aansluiting aan rietgronden, struikgewas en graslanden, vormen voor ontelbare water- en landbewoners een onuitputtelijke bron van voedsel en gelegenheid tot voortplanting. ☼ Welk een bekoring bieden de oevers van het meer „Vaccarès”, wanneer de zon aan den horizon wegzinkt! Dan schijnt zich een magische glans over het water te verspreiden, wegstervend aan den kant, waar de oever helt. De zeldzame vegetatie, soms tot massa's vereenigd, tooverft de meest verschillende tinten onder de stervende zonnestralen, slechts nu en dan verstoord door eenige rietpluimen en tamariskboomen. In dit kader van lichtspeling, van wilde schoonheid, van ongerepte natuur, leven de duizenden vreemdsoortige vogels, de roem van de Camargue. ☼ Hier huizen der kolonies der zilverreigers, der purperreigers. In de twijgen der boomen spelen de meezen in bonte verscheidenheid, bouwen ze hun kun-

stige nesten. Daar, waar de grond te midden van poelen een grijsachtige kleur vertoont, waar wilde salade en andere planten weelderig groeien, bewegen zich talrijke watervogels, waaronder de tengere gestalte van den steltlooper al bijzonder opvalt. Waar de steppe naar rechts bijna onmerkbaar daalt, vindt men het strand met zijn ontelbare kleine, witte schelpen. Hier is het rijk der eenden, ibissen, sterntjes, strandruiters, pluvieren, oestervogels, kraanvogels, ooievaars, talingen, enz., een bonte, pittoresque mengeling waar boven, wiegend op een tak van een dooden tamarisk, de aalsholwer, loerend op zijn prooi. En eindelijk het wonder van het „Étang Vaccarès” de flamingo's, de rose

steltloopers in hun groote bewegelijkheid, die het Afrikaansche décor aan dit woeste landschap geven. ☒ Doch de mensch kon niet nalaten ook hier zijn vernietigend werk te verrichten. Vooral gedurende de dagen van den kouden mistral, wanneer de vogels laag bij den grond vliegen, trokken de Camarguais er met het geweer op uit, zoodat groote slachtingen onder de vogels werden aangericht. ☒ Het was dan ook wenschelijk, ja zelfs noodig, vooral in het belang van de wetenschap, om een dergelijke plek onder bescherming te nemen. Evenals de beschermende hand over het Naardermeer werd uitgestrekt, werd ook de Camargue voor algeheelen ondergang behoed, zoodat het „Réserve de Camargue” ontstond en wel door een krachtige samenwerking van de „Société Nationale d'Acclimatation”; de Société des Produits chimiques de Froges, Alais et de la Camargue”, en de „Compagnie des Salins du Midi”. ☒ Ten opzichte der fauna toonen deze beide reservaten veel overeenkomst. De vreemde vogelsoorten die het Naardermeer bevolken en dit plekje tot een internationale vermaardheid hebben verheven, komen ook voor in de Camargue. Alleen zal men in het Naardermeer tevergeefs de statige flamingo's zoeken, terwijl de Camargue door haar veel grootere uitgestrektheid, zoomede door haar prairies, waar de forsche stieren bij kudden vrij rondloopen, een veel woester aanzien vertoont, ons een duidelijk voorbeeld kan geven van de „Wild West”, waar de cowboy nog zijn lasso slingert, want ook de Camargue kent haar cowboyruiters, die in de kunst van het paardrijden niet onderdoen voor hun Amerikaansche collega's. ☒ Hoe komt het, dat deze moerassige uitgestrektheid tusschen de Rhône-armen zulk een uitverkoren vogelplek is? ☒ Gelegen aan het uiteinde der Rhône-vallei, aan een der hoofdwegen van den vogeltrek van West-Europa, biedt de Camargue een bij uitstek geschikte plaats voor de vogels, om er te rusten na hun overtocht van Afrika uit en er eenigen tijd te blijven, indien de windrichting hun niet gunstig is. In den zomer leent zich deze streek voor een fauna uit warmere landen, terwijl het klimaat er in den winter van dien aard is, dat vogels uit koudere, noordelijke streken er gaarne vertoeven. Alle soorten van watervogels vinden in dit territoir iets van hun gading nl. zoet, stroomend water; ondergelopen weilanden; moerassen bedekt met riet; poelen met zoet, brak en zout water; slikgronden; zandbanken, zoomede met zout doorweekte kiezelzandgronden, nu eens droog, dan weder bedekt met enkele centimeters water,

STIEREN IN DE WILDERNIS DER CAMARGUE

waar een rijke vegetatie groeit. En dit alles verdeeld over een zeer groote uitgestrektheid, met als gevolg een menigvuldigheid van vogelsoorten, die aan het landschap het karakteristieke aspect geven. ☒ De meest opmerkelijke vogels van de Camargue zijn wel de flamingo's, steeds in groote troepen levend. Hun lange pooten, zoomede de geringe diepte der poelen, veroorloven hun, om hun voedsel over groote uitgestrektheden te zoeken. De flamingo's vormen het décor van de Camargue. Wanneer men ze ziet vliegen, hun rose vleugels met zwarte afboring zich afteekend tegen den blauwen hemel, krijgt men een onvergetelijken indruk van Afrikaansche pracht, van een grootschheid der natuur, die imponeert. ☒ Meer noordelijk, daar waar het zoete water de overhand heeft, treft men de zône aan der tamariskens, van riet en biezen. Hier is het domein der reigers. De purperreigers, soms in groote kolonies in het riet nestelend; de blauwe reiger, die de takken der tamariskens zoekt, of onbewegelijk in het water tuurt; de zilverreiger met zijn witte pluimage, zoomede de geheimzinnige roerdomp, die zijn vreemd geluid uit het riet doet klinken; de koet, de schuwe, de voorzichtige; de fuut, de geheimzinnige, raadselachtige; de veelkleurige bijenwolf, zij alle werken mede, om dit gedeelte van de Camargue tot een plekje van Oostersche sfeer te maken. ☒ Er zijn ook heroische figuren onder de vogels, die dit landschap stoffeeren. We noemen den arend, den valk, den buizerd, den uil. Onschuldiger, doch daarom niet minder

Foto Jan P. Strijbos

HET MARAIS DE LA SIGNOULETTA IN DE CAMARGUE, BROEDTERREIN VAN DEN STELTCLUUT

apart, is de hop, dien men kan vergelijken met den Vlaamschen gaai van meer noordelijk Europa, terwijl ons oude bekenden, zooals de patrijzen, de meeuwen, de musschen en de meezen, een onontbeerlijke aanvulling der Camargue-avifauna vormen, waaronder vooral de meezen in hun exotische kleurenpracht, slingerend en buitlend aan de twijgen der wilgen en tamarisken. ☼ Doch behalve de vogels bevat de fauna nog andere zeldzame wezens. Eenige streken der Camargue vormen de laatste schuilplaats van den Europeeschen bever, terwijl het wilde zwijn en de vos er nog veelvuldig voorkomen. — Ook de insecten, oogenschijnlijk van ondergeschikt belang voor den natuurliefhebber, voor den jager, vragen in de Camargue de aandacht, terwijl de slang, vooral de adder, tot voorzichtigheid maant, daar deze vijand verradelijker is dan de majestueuze stier, voor wien groote gedeelten van de Camargue eveneens een Dorado vormen. ☼ De „Réserve de Camargue” vormt een natuurmonument, waar de moderne beschaving haar nivelleerend werk niet kan verrichten.

DAT PAARD!

(Slot op bladz. 441)

DAT paard toonde zich althans dien keer het vertrouwen waard, dat ik hem toonde, want al renden we in een allerwonderlijkst tempo en in een zeer onregelmatige zigzag een keer of vier de manege rond, al sloeg hij een paar maal nijdig achteruit, zoodra hij den druk van mijn been voelde, hij was zoo vriendelijk me niet af te gooien. Waarschijnlijk om me niet te ontmoedigen. Dat kwam later wel in orde. Vóór ik vier weken geregeld met hem gereden had, ben ik maar opgehouden de keeren te tellen, dat ik in het zand had gelegen. Ook alweer niet, omdat hij zoo boosaardig was. Alleen wat schrikachtig, wat ril en wat heel erg vlug met keert maken. Hij had een alleraardigst kunstje, een soort slingerdeslang spelletje: sprong rechts, sprong links en omkeeren, dat je vliegenvlug uit je evenwicht en daarmee uit het zadel bracht, tot ongeveer verandering en, ik vrees, soms innige voldoening van wie het aanschouwden. Daar zijn dagen geweest, waarop ik me onherstelbaar geblameerd voelde en ik zou vast en stellig een minderwaardigheidscomplex hebben ontwikkeld, als ik niet toevallig zoowat een jaar na onze kennismaking een jockey had ontmoet, die hem herkende uit vroeger, glorierijker dagen en die me in vertrouwen vertelde: „Nou, ik had nooit gedacht, dat „dàt paard”, gewóón berijdbaar zou worden. Daar is er nooit een op kunnen blijven zitten”. Dat troostte me toen wel aanmerkelijk. ☼ In die eerste dagen liep Cyrano, zooals te doen

gebruikelijk, met den traditioneeelen stang in den mond. Het gebruikte ons allebei. Hij vond het onuitsprekelijk akelig en ik was altijd bang hem te maltraiteeren en durfde hem daarom niet aan te pakken, zooals hij verdiende. Hij had een buitengewoon zachten mond, luisterde bovendien opmerkelijk goed naar mijn stem en na ernstig overleg met

mijn mentor gaf ik consigne: stang weg. „Wat!” riep een oude knecht verschrikt. „Alleen op trens loopen? Dàt paard?” ☼ En ook nu beschaamde dàt paard het vertrouwen niet, dat er in hem gesteld werd. Hij heeft nog nooit ook maar een poging gedaan om met me weg te loopen en de eerste weken nadat de kwellende stang was afgedankt, toonde hij zich opvallend en roerend dankbaar. ☼ Het was dezelfde geschiedenis, toen ik mijn voornemen te kennen gaf om alleen met Cyrano uit te rijden. „Dàt paard?” Hij zou dit en hij zou dat, hij was ontrouwbaar, schuw, schichtig, bang, terughoudend en nog een dozijn andere onprettige eigenschappen. Als met een dozijn afliep. Alleen mijn instructeur had vertrouwen in de combinatie en zei, dat het volkomen vertrouwd was. Wat ook gebleken is en in meer dan één min of meer hachelijke omstandigheid. Cyrano kan zich voor ongewone dingen, die hem angst aanjagen, opwinden en onwil toonen om ze te passeeren, als het er op aan komt laat hij je nooit in den steek. Dan

PURPERREIGER OP HET NEST

luistert hij midden in zijn angst en is gehoorzaam en werkt met al zijn intelligentie en kracht mee, omdat hij dan beseft, dat hij zich de luxe niet permitteeren kan onwillig of eigenzinnig te zijn. Zooals je ook vrouwen kunt hebben, die bij een kleinen tegenslag half wanhopig kunnen worden en heldhaftig en bewonderenswaardig een zwaren slag weten te dragen. ☼

Natuurlijk hou ik van hem en ben ik trotsch op hem. Zoo trotsch, dat ik hem wel eens prijzen moet, vertellen hoe braaf hij is en hoe volzaam, hoe verstandig en hoe goed. En dan is de repliek: „Nou ja, dat paard!” met een intonatie die zeggen wil: „Dat is een halve idioot van sulligheid, daarmee kan je nou gewoon doen wat je wilt, de sukkel. Maar ze passen bij mekaar, die twee!” ☼ We laten dat maar rustig langs ons heen gaan. We weten wat we aan elkaar hebben. Cyrano en ik en

Foto Jan P. Strijbos

JONGE ZILVERREIGERS IN DE CAMARGUE

soms, als er oogenblikken zijn, waarin je, liever dan alle bevestigingen en verzekeringen, een stille onuitgesproken sympathie zoekt, dan sluip ik bij hem in zijn box en leg mijn gezicht even tegen zijn glanzenden nek en zeg: jij brááf paard!

De schoonheid in harmonie met ons ideaal, deze drie klanken lossen alles op en moeten ons leven zijn.